

STADENS LUFTRUM BEVINGAT

2014-08-19

Av: URBIO

Något skaver... det är liksom något som fattas. Under mitt tredje besök i miljonstaden Shenyang i nordöstra Kina kommer jag på vad det är. Det finns verkligen inga fåglar i staden. Tomt. Inte en tillstymmelse till vare sig duvor, måsar, kråkfåglar eller tättingar.

Tydligen beordrade Mao Zedong under kampanjen "Det Stora Språnget" 1958-62 att all sparv skulle utrotas. Argumentet var att småfåglarna åt upp ris- och sädeskorn. Folk beordrades att gå man ur huse för att eliminera förekomsten av fågel. Man lyckades döda miljontals små fjäderfän. Både städer och landsbygd blev kusligt tystade på fågelsång.

Snart började problemen. Skadeinsekterna såg sin chans. Gräshoppsinvasioner gick hårt åt landets risskördar, vilket bidrog till den följande svältkatastrofen i Kina. Staten såg sig illa tvungen att backa från kravet på sparvutrotning och nödgades rentutav att importera sparv från Sovjetunionen för utplantering. Än idag verkar fåglarna inte vågat sig tillbaka till de kinesiska städerna.

Historien ger en god bild av hur naturens ekosystemtjänster i form av urban nyttofauna hjälper till att ge stadga till samhällsfunktioner som matförsörjning.

Min hemstad Uppsala har något av en karaktärsfågel, kajan. Till och med lokaltidningen UNT har den blåögda kråkfågeln med den lustiga gångstilen som betygslogga för sina recensioner. På höstarna färgas Uppsalas himmel svart när kajorna samlas i stora moln för att dra in till sovträden i stadens parker. Trots att fågeln både är skrämig och skitar ned ställs inga krav från Uppsalaborna på skydds jakt. Kajorna är helt enkelt en integrerad del av stadens själ och identitet.

När en släkting flyttade från villan på landet till lägenhet i staden var det hon befarade sig sakna mest av allt koltrastens sång. Döm om hennes förvåning när koltrast, även på det nya stället i staden, förgyllde ljumma försommarkvällar med sin vemodiga sång. Min släkting hade hittat hem! Det här är ett talande exempel på biofil som handlar om våra känslomässiga band med naturen. Koltrasten är en kulturföljare; en art som hittar levnadsmiljöer i det av människan skapade landskapen. Egentligen är det besynnerligt, för koltrasten är från början en skygg skogsfågel. Det var först på 1800-talet som fågeln hittade in till staden, förmodligen via tillkomsten av gröna förorter. Idag återfinns koltrasten även inne i stenstaden.

Jag stannar på en obemannad bensinmack i Småland för att tanka. I undertaket på stationen är det livligt värre. Det är tornseglarbon fulla med hungriga ungar. Tornseglaren är en art som tog staden i besittning betydligt tidigare än koltrasten, faktiskt redan på Medeltiden. Den började häcka i borgar och kyrkor av sten för att sedan hitta bomöjligheter under takfötter på ladugårdar och industrilokaler. Med sitt 'sriii-sriii' och lustfulla dykmanövrar i gaturummen är den ett omistligt sommartecken för många stadsbor.

Förekomsten av fåglar är en viktig länk till naturen för många människor. De hjälper oss att kalibrera dygnsrytm och registrera årstidernas växlingar. Fågelsång bidrar till välbefinnande och skapar en igenkännande trygghet. Vi får heller

inte glömma att de hjälper oss att hålla ordning på skadedjur. Önskade stadsfågel-populationer av pilfink och klippduva kan exempelvis hållas i schack genom att gynna fler arter av rovfåglar i våra städer.

För fåglar är stadsmiljön som ett kanjonlandskap med klipphyllor och smala sprickdalar. Biofil stadsutveckling handlar om att väva in naturen i staden. Genom ett mer integrerat biotoptänkande i stadsbyggandet avseende boplatser och födosökmöjligheter skulle vi med relativt små medel kunna främja levnadsförutsättningarna för stadsfågel.

Vi har tagit fram två idéprojekt för att lyfta fram och synliggöra just koltrastens och tornseglarens betydelse som berikande inslag i stadsrummet. Koltrasthannarna söker gärna upp högt belägna platser när det är dags för revirhävdande sång. Med hjälp av spiror försedda med megafoner uppe på hustaken kan koltrasten se till att göra sig hörd i stadens brus. Samtidigt blir koltrastspirorna symboliska flöjlar som hyllar vår kära sångfågel!

I nya hus finns sällan bostadsmöjligheter för djur. Hur kan vanliga nyproducerade bostadshus också vara med och lösa bostadsbristen för tornseglare? Jo, genom att integrera koloniholkslistor i takfötterna på byggnaderna! Med formstarka radhusbaldakiner bjuds tornseglarna in att bosätta sig. Och med samlarrännor för guanon (fågelträcket) som ofrånkomligen bildas, skapas under kontrollerade former ett ypperligt näringskoncentrat att gödsla upp odlingarna på både gård och balkonger!

Att mista det positiva med ett fågelliv inne i våra städer, så som hänt i Kina, skulle paradoxalt nog göra stadsmiljöerna mer "omänskliga". Vi behöver både förvalta och utveckla de bevingade luftrummen i stadskanjonen!